

2022-08-30

Registret för hörselnedsättning hos barn

onh@registercentrum.se

Till Socialdepartementet Dnr S2022/01621

s.remissvar@regeringskansliet.se

s.sof@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet SOU 2022:11

Inledning

Registret för hörselnedsättning hos barn är ett svenskt kvalitetsregister som samlar in data från vårdgivare gällande barn med hörselnedsättning i Sverige. Registret inkluderar barn med ensidiga och dubbelsidiga hörselnedsättningar och en separat del registrerar barn som opererats med cochleaimplantat (CI). I Sverige finns 27 hörselhabiliterande verksamheter varav majoriteten registrerar nyupptäckta barn med hörselnedsättning.

Registret drivs av en referensgrupp. Medarbetare i referensgruppen arbetar i första hand inom hälso- och sjukvården, med både barn och vuxna som använder hörapparater och/eller CI. Registermedarbetare har i samband med nystarten av registret 2019 besökt eller digitalt haft kontakt med samtliga hörselbarnsteam och opererande CI-team i Sverige.

Registret för barn med hörselnedsättnings allmänna synpunkter på betänkandet

Referensgruppen tillstyrker övergripande de förslag som presenteras i utredningen. Nedan lämnas synpunkter på delar av förslagen i utredningen.

Tolkanvändare 5.1.1

Målgrupper för regionens tolktjänst definieras som barndoinsdöva, vuxendöva och hörselskadade personer samt personer med dövblindhet. Vi saknar genomgående i denna utredning målgruppen normalhörande barn och vuxna med språkstörning eller andra funktionsnedsättningar som är i behov av teckenspråkstolk eller skrivtolk. Denna grupp individer kan höra normalt men har svårigheter att uttrycka sig i talat språk och kommunicerar därför enbart med teckenspråk eller tal- och teckenspråk.

Förslag om ny lag och allmänt om lagen 7.2–7.4

Referensgruppen är positiva till det nya lagförslag gällande tolktjänst som föreslår att regionerna får ett tydligare och mer avgränsat ansvar gällande vardagstolkning. Vi tillstyrker också förslaget om att arbetslivstolkning separeras från vardagstolkning. Utredningens förslag om att staten genom en

särskild insats via arbetsförmedlingen ansvarar för arbetslivstolkning tror vi kan förenkla för tolkanvändare.

Delaktighet och utformning av tolktjänst 7.4.1

Referensgruppen delar bedömningen att det är viktigt att värna om den enskildes rätt att själv bestämma vilken typ av tolk som behövs för ändamålet samt hur tolkningen skall gå till. Under pandemin arbetade många tolkar på distans vilket bedömts kostnadseffektivt och fungerade bra i många situationer. Vi som arbetar i sjukvården ser dock ett flertal utmaningar med tolk på distans. I sjukvården behövs två skärmar, en för tolken och en för att läsa journalen vilket inte alla vårdgivare har tillgång till. Tekniska problem uppstår lättare med distanstolkning vilket tar tid från besöket. Komplicerad information är svårare att förklara via tolk på distans och distanstolkare kan inte medverka vid olika undersökningar av patienten. Yngre barn i behov av tolk har också svårt att följa distanstolkning. Vi ser därför gärna en komplettering i lagtexten där det tydligt framgår att samtliga regioner i Sverige bör kunna erbjuda både distanstolkning och tolkning på plats samt att tolkmetod anpassas efter individens behov.

Viss ledsagning skall ingå i tolktjänst för personer med dövblindhet 7.4.2

Referensgruppen tillstyrker förslaget om att ledsagning bör ingå i tolkuppdraget. Vi stödjer inte formuleringen ”viss” ledsagning då denna formulering är otydlig. För att underlätta för personer med dövblindhet bör ledsagning i samband med tolktjänst ingå i uppdraget. Att en dövblind person skall behöva kontakta både socialtjänsten och regionen kan inte anses vare sig ekonomiskt eller på annat sätt försvarbart. För personen med dövblindhet hade beställningsförfarandet förenklats om hen kontaktade antingen socialtjänsten vid behov av endast ledsagning eller regionen vid behov av ledsagning och tolktjänst.

Prioriteringar får göras utifrån nytta och behov 7.4.3

Referensgruppen tillstyrker att regionerna får prioritera utifrån nytta och behov. Vi efterfrågar dock en nationellt tydligare utformad prioriteringsordning för att motverka ojämlig tillgång till tolkar i Sverige. Referensgruppen ser gärna att tolktjänsten kvalitetssäkras genom att Regionerna åläggs att registrera vilken ”typ” av uppdrag man väljer att utföra och vilken ”typ” av uppdrag som avslås. Regionerna bör också ange varför vissa uppdrag avslås t.ex. på grund av resursbrist, sjukdom hos tolk, eller annan anledning. Detta förfarande skulle förbättra möjligheten för en centralt ansvarig myndighet att granska hur regionerna använder befintliga resurser samt bidra till en mer jämlik tolkprioriteringsordning i Sverige. Den övergripande riktlinjen för en region bör dock vara att tolk skall erbjudas när det finns tolk att tillgå.

Om klagomål och tillsyn 7.9

Referensgruppen tillstyrker förslaget om en formaliserad process för klagomålshantering. För att identifiera om enskilda regioner sköter sitt tolkuppdrag sämre än andra ser vi gärna att en central myndighet kan få ta del av den regionala klagomålshandlingens årsresultat. Kan det vara så att vissa regioner får betydligt mer klagomål än andra? Hur skall detta kunna synliggöras i Sverige om respektive region själva skall sköta uppdraget. Någon form av central tillsynsmyndighet vore önskvärt för att säkerställa en jämlik tolktillgång i Sverige.

En ny insats om bidrag till tolk för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet 8.2

Referensgruppen tillstyrker detta förslag och gör bedömningen att det kommer förenkla hörselskadades möjligheter att kunna arbeta på den ordinarie arbetsmarknaden. Vi ser detta förslag som det viktigaste i utredningen för att hjälpa hörselskadade ungdomar som är i behov av tolk, in på den svenska arbetsmarknaden och därigenom självständigt kunna försörja sig. Vi delar också uppfattningen att alla tolsituationer som är relaterade till arbetet bör inkluderas i begreppet arbetslivstolkning.

Arbetsförmedlingen ska ansvara för finansieringen av de allmännas tolkstöd i arbetslivet 8.2.1

Referensgruppen tillstyrker förslaget att ansvaret för tolk i arbetslivet åläggs arbetsförmedlingen.

Bidragets storlek 8.2.4

Referensgruppen gör bedömningen att det finns en risk för att bidragets storlek kan vara för lågt satt utifrån ett framtidsperspektiv.

I Sverige började man operera CI (inopererat implantat, hörhjälpmedel) på barn i början av 90-talet men det var först i början av 2000-talet som en majoritet av alla barn med medfödd grav hörselnedsättning erbjöds CI. Det finns emellertid en grupp döva/gravt hörselskadade barn som av olika anledningar inte opereras med CI i Sverige. Denna grupp består av barn som har missbildningar i innerörat och därför ej går att CI-operera, invandrade döva/gravt hörselskadade barn som passerat åldern då auditiva centra är som mest plastisk så de får stora svårigheter att utveckla talspråk på lyssnandets grund, samt en grupp barn vars föräldrar tackar nej till CI-operation. Dessa grupper kommer i framtiden vara helt beroende av att kommunicera via teckenspråk. Referensgruppen har kontakt med samtliga CI-team i Sverige som opererar barn med CI och det framkommer då tydligt att en majoritet av alla CI-opererade barn utvecklar ett talat språk. Övervägande delen barn med CI går idag integrerade i förskole- och skolformer med normalhörande barn. I hörselbarnsregistret ingår frågor om användning av tal, tal och tecken eller endast teckenspråk men svaren har inte kunnat sammanställas än. Vår förhoppning är att vi om några år skall kunna besvara den frågan.

Med denna utveckling ser vi att antalet döva/hörselskadade barn som endast använder teckenspråk i sin kommunikation kommer minska betydligt i framtiden. Det finns en uppenbar risk för att arbetsmarknaden för individer som använder teckenspråk som sitt primära kommunikationssätt i framtiden kommer förändras. Detta då arbetsplatser där teckenspråket är en del av kommunikationssättet kan förväntas minska. Vi ser därför att tillgång till teckentolk på arbetsplatsen till denna grupp barn/ungdomar kommer bli extremt avgörande för hur man kan integreras i det hörande samhället. Vår bedömning är att 10 prisbasbelopp per år inte räcker för att täcka de tolkkostnader som en rent teckenspråkig individ behöver för att arbeta på en hörande arbetsplats. För att motverka dessa barn/ungdomars utanförskap i samhället önskar vi att man höjer det föreslagna prisbasbeloppet för individer födda fr.o.m. 2000-01-01 och som endast använder teckenspråk. Att lägga ansvaret för en del av tolkkostnaden på arbetsgivaren bedömer vi ökar risken för att dessa individer kommer diskrimineras på den svenska arbetsmarknaden

Den obokade distanstolkningen med teckenspråkstolk skall långsiktigt säkerställas 10.2

Referensgruppen tillstyrker att obokad teckenspråkstolk på distans via tjänsten bildtelefoni är en del av Post- och telestyrelsens (PTS) uppdrag samt att finansieringen säkerställs.

Det kan även finnas behov av obokad distanstolkning med skrivtolk 10.3

Referensgruppen välkomnar förslaget att post- och telestyrelsen utreder förslaget om obokad skrivtolkning på distans.

Förutsättningar för fördjupad samverkan mellan regioner om distanstolkning.10.4

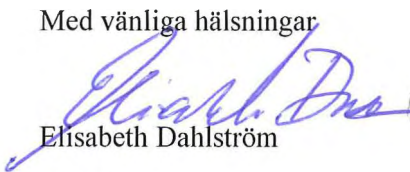
Referensgruppen ställer sig positiva till en utredning av en regiongemensam tjänst som erbjuder distanstolkning för döva och hörselskadade personer. Vi bedömer att en regiongemensam tjänst för distanstolkning kan medföra en bättre användning av tolkresurser i landet. Vi vill understryka att det är viktigt att utredarna har fokus på användarperspektivet. En nationell tolktjänst bör vara användarvänlig för människor med olika typer av funktionsnedsättningar. Detta då ca 30% av alla barn med hörselnedsättningar har andra funktionsnedsättningar som exempelvis synskador, autism, intellektuell funktionsnedsättning.

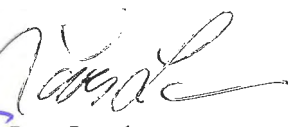
En nationell funktion för samordning av tolktjänstfrågor 14.2

Referensgruppen delar utredarnas förslag om att inrätta en nationell funktion för samordning av frågor gällande tolktjänsten i Sverige. Vi välkomnar även utredarnas förslag om att Myndigheten för delaktighet kan få detta uppdrag. Vår bedömning är att det behövs en myndighet som nationellt ansvarar för samordning och utveckling av tolktjänsten i Sverige. Myndigheten bör arbeta för att kvalitetssäkra den regionala tolkverksamheten samt för en jämlik tolktjänst över hela landet. Denna myndighet kan förslagsvis också tillsammans med regionerna ta fram en prioriteringsordning för tolktjänster i Sverige.

Sammanfattningsvis är referensgruppen för hörselnedsättning hos barn positiva till många av de förslag som utredarna föreslår. Nu behövs skyndsamt politiska beslut för att förslagen skall bli verklighet.

Med vänliga hälsningar

Elisabeth Dahlström

Lars Lundman

Ordförande

Registerhållare